

Афузова Ганна
доцент кафедри спеціальної психології та медицини,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
(Київ, Україна)

ДОСТУПНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЯК ОЗНАКА РІВНОПРАВНОГО СУСПІЛЬСТВА

Входження України в Європейський освітній процес, гуманістична соціальна парадигма та той факт, що кількість осіб з інвалідністю внаслідок органічного ураження центральної нервової системи має тенденцію до постійного збільшення, зумовлюють потребу в переосмисленні інвалідності як патології суспільства, а не окремої особистості, в реорганізації сучасної системи освіти в напрямку інклюзії, всебічному включенні осіб з інвалідністю в суспільство, оскільки, як з морально-етичної точки зору, так і законодавчо, вони мають загальнолюдські та громадянські права, які не можуть бути жодним чином порушені, зокрема і за ознакою інвалідності. Одними з пріоритетних принципів Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю є рівність можливостей та доступність, що передбачають не стільки доступ до фізичного та соціального середовища, скільки створення в суспільстві умов для поваги відмінностей та забезпечення повноцінної участі усіх соціальних груп у житті суспільства на рівних умовах, а також можливість людей з інвалідністю жити незалежним життям та брати активну участь в усіх сферах соціального життя, що забезпечується, у тому числі, і однаковим доступом таких осіб до інформації та засобів комунікації, включаючи інформаційні технології і системи [2, с. 95]. Враховуючи, що доступ до інформації є одним з важливих показників рівня якості життя, перед спеціальною освітою постає завдання вдосконалити та популяризувати методологію доступності інформації для осіб з порушеннями психофізичного розвитку.

Проблема доступності інформації для усіх верств населення здебільшого висвітлюється на державному рівні в англійськомовних країнах (США, Канада, Великобританія, Австралія), але спрощена мова як засіб забезпечення доступності інформації є важливою ініціативою і в багатьох інших країнах, включаючи Швецію, Італію, Мексику, а від нещодавна – й Україну.

На сьогодні у розвинутих англійськомовних країнах існують альтернативні варіанти мовного забезпечення, які використовують для забезпечення кращого розуміння інформації особами з інвалідністю: проста мова, спрощений формат, формат Легкого Доступу, Макатон («ясний язик», Plain Language, Easy access, Makaton, Simple English, Basic English) тощо. За сприяння Управління з питань інвалідності та Управління з праці та пенсій на державному сайті Великобританії розміщено керівництво «Доступні формати спілкування», у якому зазначені

можливі формати спілкування для певних варіантів порушеного розвитку. Так, з метою зробити інформацію доступною, при порушеннях зору рекомендовано використовувати аудіо, аудіоопис, шрифт Брайля, Мун, телефон; при труднощах у навчанні і когнітивних проблемах – аудіо, аудіоопис, формат Легкого Читання, формат Легкого Доступу, Макатон, субтитри; при порушеннях слуху – жести, Макатон, субтитри, текстовий телефон, SMS; при труднощах координації – великий шрифт, аудіо, аудіоопис, телефон [4].

Також за ініціативи Управління з питань інвалідності Великобританії було розроблено і опубліковане керівництво для людей, які замовляють або публікують інформацію у форматі Легкого Читання «Спрощення розуміння письмової інформації для людей з обмеженими можливостями навчання», в якому підкреслюється визнання і збільшення попиту у сфері державних послуг на доступну інформацію для осіб з труднощами у навчанні, оскільки вони мають мати більший вибір і контроль над власним життям та бути більш активними і рівноправними членами суспільства. Розробники керівництва вважають особливо важливою доступність до якісної і змістовної інформації для осіб з обмеженими можливостями навчання та їх сімей в критичні моменти життєвих змін або при розгляді основних життєвих виборів, таких як: закінчення закладу освіти; пошук роботи; зміна місця проживання (в т.ч. зміна домашніх умов на умови підтримуючого проживання); особистий бюджет; вступ у сексуальні взаємини; рішення про одруження; батьківство; опікуєнство іншого члена родини; пенсія [5].

На сьогодні в Україні спрощена мова як засіб забезпечення доступності інформації особам з інвалідністю почала привертати увагу як дослідників, так і громади. У 2020 році за ініціативи Відділу демократичного управління та гендерних прав Департаменту демократизації Офісу Демократичних інституцій і Прав Людини ОБСЄ, Національної асамблеї осіб з інвалідністю України та Коаліції захисту прав осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень стартував проєкт «Легке Читання в Україні», метою якого є мотивувати спільноту фахівців сприяти адаптації методу Легкого Читання для його застосування українською мовою, мотивувати спільноту батьків та надавачів послуг цільовій групі повсюдно поширювати даний метод; сприяти адвокації офіційного визнання методики легкого читання в Україні національною владою; сприяти залученню ресурсів для виготовлення і поширення інформаційних продуктів у форматі легкого читання; сприяти забезпеченню права на інформацію українців з інтелектуальними порушеннями; слугувати майданчиком для дискусій, інтерактивних подій, досліджень з питань упровадження легкого читання в Україні [1].

Одним з важливих аспектів, що забезпечує рівність і активність громадян у соціальному житті є доступність інформації. При психофізичних порушеннях (порушеннях інтелекту, зору, слуху, мовлення, опорно-рухового апарату тощо) часто спостерігаються труднощі комунікації через низку загальних специфічних особливостей розвитку в умовах дизонтогенезу: сповільнення швидкості прийому та опрацювання інформації; загальне зниження психічної активності та, як наслідок, звуження запасу знань і уявлень про навколишній світ і про себе;

порушення мовленнєвої діяльності, труднощі спілкування; недостатність словесного опосередкування діяльності, неузгодженість образної та вербальної сфер психіки, деформація соціальної ситуації розвитку тощо [3]. Спрощена мова вважається нами одним з ефективних засобів забезпечення доступності інформації особам з інвалідністю, оскільки насамперед спрямована на адаптацію інформаційного середовища до потреб осіб двох основних груп: осіб з порушенням психофізичного розвитку, які мають стійку потребу в адаптованих інформаційних матеріалах, та осіб з тимчасово обмеженою комунікативною компетенцією (учні початкової школи, в тому числі діти з низьким рівнем освіченості; особи, для яких мова викладу інформації є іноземною; особи похилого віку).

Стандарти спрощеної мови передбачають декілька аспектів:

- використання простих речень. Дослідження синтаксичної складності інформації показали, що складні структури речень можуть перешкоджати швидкому і повному сприйманню інформації, ніж декодування низькочастотних слів. Для кращого розуміння фахівці радять будувати речення за схемою «суб'єкт – дієслово – об'єкт»;

- вживання коротких речень. Зі збільшенням довжини речення складність повідомлення збільшується, швидкість та розуміння інформації залежить від кількості слів у реченні, кількості подій/позицій у реченні та частки синтаксично непередбачуваних слів;

- чіткий синтаксис і структура речення. Дослідження вказують, що важлива не довжина речення, а його синтаксис і структура; чіткий синтаксис допомагає швидше аналізувати повідомлення і зберігати в робочій пам'яті ключові слова речення, поки обробляється його значення. Більше того, хороші синтаксичні підказки можуть допомогти згадати, про що йшлося у повідомленні. Важливою ознакою хорошого синтаксису вважають малу «відстань» між підметом і присудком у повідомленні [6, с. 27-28].

Попри те, що на Заході спрощена мова активно впроваджується у життя суспільства з другої половини 40-х рр. ХХ ст., що станом на сьогодні відображено у стандартизованих державних вимогах, викладених в національних нормативних актах, та представлено як окремий напрямок наукових досліджень, в Україні її запровадження наразі перебуває на початковому етапі і здійснюється здебільшого силами активістів організацій громадського суспільства, що опікуються правами осіб з інвалідністю, в першу чергу, внаслідок інтелектуальних порушень (Коаліція захисту прав осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень). На нашу думку, вдосконалення та популяризація методології доступності інформації для осіб з порушеннями психофізичного розвитку засобами спрощеної мови в сучасному українському суспільстві сприятиме значному покращенню рівня доступності інформації для осіб даної категорії не тільки за рахунок поширення публікації адаптованих матеріалів, що стосуються різних сфер життєдіяльності людини, а й під час безпосередньої взаємодії з людьми, які мають інвалідність, у соціумі і, перш за все, у спілкуванні з ними.

Список використаних джерел

1. Легке читання в Україні. URL: https://docs.google.com/document/u/0/d/1IgP_fBCQHWvqdQYiBKDeIcu_AT0gYfGe/mobilebasic (дата звернення: 12.03.2021).
2. Нічого для нас без нас: Посібник з інклюзивного прийняття рішень для громадських організацій людей з інвалідністю / упоряд. Азін В.О. та ін. Київ : Ленвіт, 2015. 96 с.
3. Усанова О.Н. Специальная психология: учеб. пособ. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 400 с.
4. Accessible communication formats Easy read and Makaton. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/inclusive-communication/accessible-communication-formats#easy-read-and-makaton> (дата звернення: 11.03.2021).
5. Making written information easier to understand for people with learning disabilities Guidance for people who commission or produce Easy Read information – Revised Edition. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/making-written-information-easier-to-understand-for-people-with-learning-disabilities-guidance-for-people-who-commission-or-produce-easy-read-information-revised-edition-2010> (дата звернення: 10.03.2021).
6. Schriver K., Cheek A. & Mercer M. The research basis of plain language techniques: Implications for establishing standards. *Clarity*. 2010. № 63. P. 26-32. URL: https://www.researchgate.net/publication/285927928_The_research_basis_of_plain_language_techniques_Implications_for_establishing_standards (дата звернення: 11.03.2021).

УДК 376-056.2/.3:613

Білогаш О.Ф.

заступник директора з виховної роботи
Новоушицької спеціальної школи
Хмельницької обласної ради
(Нова Ушиця, Україна)

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СТВОРЕННІ ОПТИМАЛЬНИХ УМОВ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Здоров'я – неоціненний дар, а здоров'я дітей – одне з основних джерел щастя, радості і повноцінного життя батьків, вчителів, суспільства в цілому. Турботу викликає різке погіршення стану фізичного та розумового розвитку підростаючого покоління, зниження рівня народжуваності й тривалості життя, зростання смертності, особливо дитячої.